

значущі компетентності на момент виконання ним експериментів із визначення рівня професійної підготовленості. Матрикули студентів склалися в період професійної підготовки викладачем і профконсультантом на основі результатів дослідження індивідуальних особливостей і результатів навчально-професійної діяльності.

Порівняння матрикула професії вчителя технологій з матрикулами компетентностей особистості студента надаватиме можливість зробити попередні висновки про рівень професійної готовності майбутнього вчителя технологій: рівні знань, розуміння, ставлення і пізнавальна самостійність. Невичерпність у проведеному дослідженні всіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя технологій визначає перспективу подальших досліджень специфіки взаємодії суб'єктів професійної підготовки з освітнім середовищем, а також подальшого розвитку теорії та методики компетентнісно орієнтованої професійної підготовки вчителя технологій окремо на кожному етапі й у відповідній сфері його особистісно-професійного розвитку, вдосконалення теорії та практики підготовки викладачів до компетентнісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Список використаних джерел

1. Зеер. Э. Ф. Модернизация профессионального образования : компетентностный подход: [учебное пособие] / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [монографія] / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. Я. Савченко; під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
3. Митяева А. М. Содержание многоуровневого высшего образования в условиях реализации компетентностной модели / А. М. Митяева // Педагогика. – 2008. – № 8. – С. 57–65.
4. Пономарьов О. С. Модель соціальної складової професійної діяльності фахівця / О. С. Пономарьов, С. О. Заветний. – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – 47 с.

Ольга Чепіль

викладач Полтавського музичного

училища ім. М.В. Лисенка

(м. Полтава)

ПАВЛО ІВАНОВИЧ СЕНИЦЯ

(1879-1960)

Роки незалежності України – це доба оновлення суспільної свідомості, звільнення від стереотипів, формування нового погляду на історію держави. У нашій уяві закріпилося уявлення про 1920-ті рр. як про добу «розстріляного відродження». Імена десятків талановитих митців України було вилучено з історії національної культури, факти їх біографії перекручено, здобутки замовчено.

Композитор, фольклорист, педагог, молодший сучасник М. Лисенка, Павло Іванович Сениця – автор близько 250 творів: 2-х симфоній (1905, 1912), симфонічної

увертюри (1908), поеми (1952), 7 струнних квітетів, квітету для духових інструментів, 2-х «Дум» для віолончелі та фортепіано, Скерцо для фортепіано, музики для духових інструментів, опери «Наймичка» за поемою Т. Шевченка, хорів, солоспівів та вокальних ансамблів на вірші Т. Шевченка, М. Рильського, П. Тичини, М. Бажана, О. Олеся. Науково-теоретичний доробок композитора представлений роботами «Сучасна українська музика» (1923), «Українська вокальна музика» (1925), «Українські народні пісні, записані на Волині» (1926), «П. Демуцький» (1931).

Збирач та дослідник українського пісенного фольклору, Сениця використовував у власній творчості його елементи.

Чому ж його ім'я мало відоме не тільки широкому загалу, а й професійним колам? Чому творчість композитора замовчувалася упродовж десятиліть і лише останнім часом відроджується з-забуття? Чи не тому, що він представляє когорту митців, репресованих у добу сталінського режиму, і якщо не знищених (як В. Верховинець, Г. Хоткевич), то затаврованих (як К. Квітка) чи заборонених (як О. Оголевець).

Батьківщина П.І. Сениці – слобідка Максимівка Переяславського повіту Полтавської губернії. Хлопець з селянської родини, Павло семи років пішов до сільської школи, де залюбки співав у шкільному хорі. Любов до музики йому прищеплювала вчителька співів Ольга Максимович – дочка відомого історика-етнографа. Освіту Павло продовжив у «сільськогосподарській» школі (братстві) на хуторі Воздвиженському, що поблизу Глухова на Чернігівщині. Хрестовоздвиженське трудове братство, фундатором якого був відомий меценат та просвітитель М.М. Неплюєв (1851-1908), виховувало братчиків на ідеях милосердя, честі та високої духовності. Велика увага приділялася інтелектуальному та естетичному розвитку вихованців. Тут була велика бібліотека, проводилися літературні вечори, ставилися аматорські вистави, викладалися малювання та музика. У школі був свій симфонічний оркестр! У такій атмосфері провів вісім років юний Павло Сениця. До хорових занять додалися уроки скрипки, збирання народних мелодій, перші спроби писати музику. На шкільних вечорах Сениця співав і мріяв зайнятися вокалом. Але шлях до музики торувався нелегко. Упродовж шести років довелося вибиратися зі злиднів: працювати в артілі, вчителювати, викладати хоровий спів. Згодом він таки наважився поїхати до Москви і вступити до консерваторії на вокальний факультет до класу професора А. Мазетті. Але де брати гроші на оплату навчання? Довелося пожертвувати мрією і перейти у безкоштовний клас контрабасу (викладач А.Е. Мартинов).

Долаючи нову спеціальність, Сениця 1906 р. водночас пройшов за конкурсом до класу теорії композиції. Студент завзято займався музично-теоретичними дисциплінами. Їх викладали авторитетні викладачі: професори О.О. Ільїнський та С.Н. Василенко (композиція). Гармонію та інструментовку – професор Ф.Ф. Кенеман. Особливий вплив на професійне становлення майбутнього композитора мало спілкування з Б.Л. Яворським. Уродженець Харкова, вихованець С.І. Танєєва, один з організаторів Народної консерваторії в Москві, у майбутньому – професор Київської консерваторії та Музично-драматичного інституту ім. М.В. Лисенка, Яворський був наставником Г. Верьовки та О. Свешнікова, консультантом Д. Шостаковича та Г. Свиридова.

Консерваторію Павло Сениця закінчив 1908 р. – по класу контрабасу, а роком пізніше – по класу композиції, діставши звання вільного художника. Залишений у консерваторії, він водночас викладав теорію музики у інших навчальних закладах Москви. Утім, ще будучи студентом, він набув популярності як композитор. Прилюдно було виконано його Симфонію фа-мажор, симфонічну поему «Легенда», «Думку» для віолончелі та фортепіано, 15 вокальних творів. Чекала на виконання симфонія №2 «Де-не-де тополя», створена 1912 р. До 1917 р. Сениця видав близько 70 творів.

Загалом, Сениця – талановитий вокальний композитор. Найбільше його надихали шевченківські рядки. Але увагу композитора привертали також Олександр Олесь та Микола Філянський, Мелетій Кічура і Микита Шаповал, Олександр Неприцький-Грановський. Поруч з ними – імена «класиків радянської літератури»: Павла Тичини, Максима Рильського, Миколи Бажана. Активну творчу діяльність Сениця поєднує з науково-дослідницькою. На початку 20-х років він працює у Державному інституті музичної науки в Москві, в етнографічному відділі Наркомосвіти. Збиранням українських народних пісень Сениця захопився ще у шкільні роки, у консерваторську добу «підбирав ключ» до обробки пісенного матеріалу. На цьому ґрунті виникли розбіжності із Яворським. У листі 1960 р. Павло Іванович із прикрістю писатиме, що Яворський дивився на українську народну пісню крізь барське віконце західноєвропейської музики... До того ж, він не додержувався ніякої класифікації української народної пісні. За цими рядками – позиція глибокого знавця і серйозного дослідника українського фольклору. Серед обробок Сениці – «Спілу Йван гречку косив», «Да поїхали рибалочки». Узагальнений досвід збирання та погляди на методи запису народних мелодій у 5 наукових працях та рефератах. У 1920-ті роки музика Павла Сениці багато і з успіхом виконувалася – у Харкові, Одесі, Москві. Твори композитора включали до репертуару відомі співаки, інструменталісти, хорові капели, колективи музичної самодіяльності. Про концерти з творів Сениці у газетах та журналах Москви, Харкова, Києва, Галичини було надруковано безліч рецензій, відгуків, інформацій.

Один із зарубіжних концертів, присвячених творчості Павла Івановича Сениці, було організовано зусиллями українського емігрантського осередку влітку 1923 р. в Празі. Програму з портретом композитора було надруковано чеською та українською мовами. Виконувалися хорові й сольні пісні, твори для віолончелі, а також II симфонія «Де-не-де тополі» – так звана «Українська». Але саме «Українська симфонія» відіграла фатальну роль у творчій біографії композитора. Інтриги навколо її виконання у Харкові поставили автора у положення «*persona incognita*», стали перешкодою до переїзду музиканта на Батьківщину і призвели до замовчування його імені на довгі роки. У чому ж суть колізії? Чому Павло Іванович продовжував мешкати в Москві, чому став членом Спілки **московських** композиторів? Чому прах його покоїться не в українській землі, а на московському цвинтарі?.. Адже у 1920-ті роки (пік громадського визнання П.І. Сениці) усі його прагнення були спрямовані до Харкова – тогочасної столиці Радянської України. 1920-ті роки були часом небаченого розквіту української культури. На арену вийшла нова плеяда талановитих митців. Одним з лідерів мистецького життя Харкова був Гнат Мартинович Хоткевич. За своїм подвижницьким потенціалом він нагадував І. Франка та Б. Грінченка. Саме Хоткевич ініціював виконання в Харкові

творів П.І. Сениці. 1923 р. у столиці Слобожанщини відбувся концерт Українського художнього вокального квартету з програмою «Три ЕС» (Стеценко, Степовий, Сениця). У жовтні 1924 р. у Харкові, у присутності автора пройшов перший в Україні вокальний концерт з його творів. Незабаром перший український квартет Сениці прозвучав поряд з першим квартетом П. Хіндеміта.

Наступним етапом у зміцненні авторитету П. Сениці мав стати симфонічний концерт української музики, де очікувалося виконання його **II симфонії**, але тут увімкнувся «механізм дії» тоталітарної системи в мистецтві. Прелюдією до конфлікту між П. Сеницею та інспектором відділу мистецтв Головополітосвіти П.О. Козицьким стали жорсткі дії останнього у відношенні до харківських музичних колективів та їх керівників. Сениця не приховував свого обурення, підтримуючи соратників. Наступним інцидентом між музикантом та чиновником стало виконання в довгоочікуваному концерті української симфонічної музики II симфонії Сениці ...без першої частини (!), що було сприйнято автором як акт вандалізму. В листі до Козицького Сениця з гіркою іронією назвав симфонію «статуєю з одрубаною головою». Як наслідок, П. Сениця був затаврований як «контрреволюціонер». Заплановані ювілейні концерти 1928-29 рр. було скасовано, заборонено виконання квартету, видання творів. Виник заколот мовчання.

Згадані події припадають на час, коли починав розкручуватися «маховик червоного терору». 1938 р. у катівнях НКВС загинули Д.В. Ахшарумов, В.М. Верховинець, Г.М. Хоткевич. У неофіційному засланні у стінах Московської консерваторії опинився відірваний від рідного ґрунту етнограф К.В. Квітка. 1947 р. було звинувачено у антинауковості концепцію теоретика мікротонавої системи О.С. Оголевця. У контексті цих подій слід розглядати і драму композитора П.І. Сениці – непочутого, невисвітленого, неоціненого.

А між тим, саме Сениця був зв'язуючою ланкою між періодами долисенківської та післялисенківської доби. Більше того, це був чи не єдиний з українських композиторів початку ХХ ст. (разом із Я.Степовим), хто не обмежувався у творчості сферою камерної лірики, а наважився до пошуку в галузі крупних музичних жанрів. М. Грінченко писав: «Ми можемо вважати Сеницю за найбільш серйозного зо всієї групи композиторів післялисенківського періоду. Так, від Сениці ми маємо вже українську симфонію (дві симфонії та увертюру), цілий ряд п'єс камерної музики, твори фортепіанні і, нарешті, оперу «Наймичка», не кажучи вже про велику кількість солоспівів...Йому знайомі найсміливіші комбінації модернової музики...».

Список використаних джерел

1. Грінченко М. Історія української музики / М. Грінченко. – Київ: Вид-во «Спілка», 1922. – 294 с.
2. Михайлов М. М. Композитор П. І. Сениця. Нарис життя та творчості / М. М. Михайлов. – Київ: Мистецтво, 1965. – 43 с.
3. Юферова З. Як Козицький переміг Сеницю і Хоткевича / З. Юферова // Музика. – 2014. – № 2. – С. 32–35.